

13 אפריל, 2023

כ"ב ניסן, תשפ"ג

לכבוד
מנכ"ל משרד הבריאות
משה בר סימן-טוב

לכבוד
מ"מ שר הבריאות
יואב בן צור

הנדון: מדיקליזציה בתחום בריאות הנפש -

דרישה לגיוון השורות בניהול המועצה הלאומית והאגף לבריאות הנפש

שלום רב,

תחום בריאות הנפש הוא תחום ייחודי בעולם הבריאות. בשונה מתחומים אחרים המימד הרפואי אינו המרכיב המרכזי באטיולוגיה, בהמשגה ובטיפול במצוקות נפשיות. בכלל תחומי הבריאות מוחל המודל הביו-פסיכו-סוציאלי שלוקח בחשבון את המרכיבים הגופניים, הנפשיים והחברתיים שמשפיעים על בריאותו של המטופל. עם זאת בתחום בריאות הנפש המרכיבים הפסיכולוגיים והסוציאליים מרכזיים יותר. הבדל זה בא לידי ביטוי רשמי בכך שבניגוד למצב במרפאות ויחידות אחרות בתחום בריאות הנפש ניהול מרפאה יכול להתבצע גם על ידי אנשי ונשות מקצוע שאינם רופאים (פסיכולוג קליני, עובד סוציאלי ואח) לפי נוהל 70.002.1 אמות מידה לשירות מרפאתי בבריאות הנפש הניתן על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

טיפול פסיכולוגי נמצא יעיל בהפחתת מצוקה נפשית ובשיפור תפקוד חברתי, תעסוקתי ומשפחתי במחקרים רבים לאורך עשרות שנים¹. טיפול פסיכולוגי חוסך למשק עלויות רבות, ומחקרים מראים שההשקעה הכלכלית בפסיכותרפיה משתלמת ומכסה את עצמה במלואה ואף הרבה מעבר, על ידי צמצום קצבאות נכות, הוצאות על בריאות, אשפוזים ועוד². לאור כך, מדובר בפתרון שיכול לתת מענה יעיל למטופלים ולחסוך עלויות למדינה ולקופות החולים המבטחות.

אך למרות זאת, טיפול פסיכולוגי אינו נגיש כיום במערכת הבריאות למטופלים רבים, משום שבישראל ישנה תופעה של מדיקליזציה בתחום בריאות הנפש. בניגוד למדיניות הקלינית המבוססת על מחקר וניסיון קליני ומקובלת בעולם, בישראל לכל רוחב הספקטרום של המצוקות הנפשיות המענה הראשון והיעיקרי שמוצע לאזרחים הוא מענה רפואי לסוגיו (תרופות, נזעי חשמל וכדו'). גם בזמן אשפוז בבתי חולים לבריאות הנפש רובם של המטופלים אינם מקבלים טיפול פסיכולוגי או ליווי סוציאלי, ובפועל לאחר השחרור לקראת הקליטה בקהילה החולייה המקשרת העיקרית היא ביקור רופא לצורך המשך מעקב וליווי תרופתי. המשאבים החסרים העיקריים במערכת הציבורית כעת הם טיפול פסיכולוגי וטיפול פסיכו-סוציאלי.

1. Lambert, M. J. (2013). *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change*.¹ John Wiley & Sons.

2. Dezetter, A., Briffault, X., Ben Lakhdar, C., & Kovess-Masfety, V. (2013). Costs and benefits of² improving access to psychotherapies for common mental disorders. *J Ment Health Policy Econ*, 16(4), 161-177.

המדיניות הזו עומדת בניגוד חריף למהות ולתכלית חוק זכויות החולה וחוק ביטוח בריאות ממלכתי. יש להציג למטופל לצורך הסכמה מדעת את החלופות הקיימות כולל הסיכויים והסיכונים ולאפשר לו בחירה תוך הסכמה מדעת. קווים מנחים בעולם כגון אלו של ה NICE מדגישים את הצורך לאפשר באפיזודות ראשונות של סכיזופרניה את כל החלופות והשילובים שלהם – תרופות, טיפול פסיכולוגי וטיפול סוציאלי שיקומי. בשל תופעות הלוואי והסיכונים הנלווים המשמעותיים, ההמלצה היא שבכל מקרה של דיכאון שאינו חמור תרופות לא יהיו הקו הראשון. בפועל הגם ששירותים פסיכולוגיים וסוציאליים קיימים במפורש בחוק (סעיף 22 סעיפים קטנים ג וד) במציאות לאזרחים לא ניתנת זכות בחירה מתוקף מדיניות שבה טיפול הקו הראשון הוא פסיכיאטרי. המדיניות הזו (גם אם אינה מוצהרת) מיושמת במגוון כלים מערכתיים – למשל טיפול תרופתי ניתן כקו ראשון אצל רופאי משפחה גם לסימפטומים תת קליניים בעוד שטיפול פסיכולוגי וסוציאלי בתחום בריאות הנפש ניתן רק במקרה של אבחנה או חשד לאבחנה מלאה. לרוב בכדי להגיע להערכה במרפאת בריאות נפש יש צורך בהפניה מרופא שלרוב מלווה במרשם תרופתי.

כלל הקצאת המשאבים בתחום מנוהלת על ידי רופאים (פסיכיאטרים). אנו סבורים שמערכת איזונים רב מקצועית שלוקחת בחשבון ידע אמפירי וקליני מתחומים אחרים, תתאפשר על ידי אנשי מקצוע מתחומים נוספים בעמדות קבלת ההחלטות. כיום אין אפשרות לנהל דיון פתוח, אמיתי, מאוזן ומבוסס בסוגיות המקצועיות הללו, משום שהמגרש מוטה באופן מבני לכיוון של פתרון רפואי פסיכיאטרי גם ובעיקר כאשר אין לכך הצדקה קלינית וכלכלית. תפקיד ראש אגף בריאות הנפש שמור כעת רק לפסיכיאטרים. זה המצב גם עם תפקיד יו"ר המועצה הלאומית לבריאות הנפש, שבה גם מלבד היו"ר יש רוב מוחלט לפסיכיאטרים. במציאות זו, הקצאת המשאבים הלאומית מתבצעת מתוך פרספקטיבה מקצועית חלקית מאוד. אין להגבלה הזו הצדקה או היגיון. בדיוק כפי שניהול מרפאות בריאות הנפש פתוח למי שאינם פסיכיאטרים כך ראוי שיהיה המצב גם ברמות הגבוהות יותר של ניהול המערכת.

אנו מבקשים להיפגש עמכם בדחיפות בנדון,

בברכה

יורם שליאר

יו"ר הסתדרות הפסיכולוגים בישראל

העתק:

ראש חטיבת הרפואה במשרד הבריאות – ד"ר הגר מזרחי
ראש האגף לשירותי בריאות הנפש של משרד הבריאות – ד"ר גלעד בונדהיימר
הפסיכולוג הארצי, משרד הבריאות - גבי פרץ
יו"ר המועצה הלאומית לבריאות הנפש - ד"ר צבי פישל
יו"ר ועדת הבריאות בכנסת - ח"כ אוריאל בוסו
יו"ר איגוד העו"ס - ענבל חרמוני